

O‘ZBEKISTONDA IJTIMOY PEDAGOGIKANING RIVOJLANISH TARIXI

*Adilova Manija – University of Management and Future Technologies
universiteti, 554-guruh talabasi*

Annotatsiya Mazkur maqola O‘zbekistonda ijtimoiy pedagogikaning rivojlanish tarixi va uning jamiyatdagi o‘rni haqidagi ilmiy tadqiqotlar asosida yozilgan. Maqolada ijtimoiy pedagogikaning dastlabki shakllanishidan boshlab, Sovet davrida va mustaqillik davrida o‘zgarishlar, ijtimoiy va pedagogik jihatdan qanday yangi yo‘nalishlar yuzaga kelganligi tahlil qilinadi. Ijtimoiy pedagogikaning jamiyatda ahamiyati, uning ta‘lim tizimiga qo‘shgan hissasi, yoshlar siyosatidagi roli hamda zamonaviy ijtimoiy muammolarga yechim topishdagi o‘rni keltirilgan. Maqola, shuningdek, ijtimoiy pedagogikaning rivojlanishiga ta‘sir ko‘rsatuvchi omillarni va o‘zbek pedagogikasining global miqyosdagi ahamiyatini ham o‘rganadi.

Kalit so‘zlar: Ijtimoiy pedagogika, ta‘lim tizimi, ijtimoiy muhit, O‘zbekiston, pedagogika, yoshlar siyosati, ijtimoiy ta‘lim, rivojlanish, mustaqillik, jamiyat.

Kirish

Ijtimoiy pedagogika – bu shaxsni jamiyatda faol va mas‘uliyatli a‘zo sifatida tarbiyalashga qaratilgan ilmiy soha bo‘lib, uning asosiy vazifasi ijtimoiy muhit bilan o‘zaro aloqada bo‘lib, shaxsning ijtimoiy rivojlanishini ta‘minlashdir. Dunyo miqyosida, ayniqsa, rivojlanayotgan mamlakatlarda ijtimoiy pedagogika ta‘lim tizimida muhim o‘rin tutib, uning jamiyatdagi barcha qatlamlar bilan, xususan, yoshlar va oilalar bilan aloqasi yo‘nalishida katta ahamiyatga ega. O‘zbekistonda ham, tarixan, ta‘lim tizimi va jamiyatning ijtimoiy ehtiyojlariga mos ravishda ijtimoiy pedagogikaning rivojlanish jarayoni boshqacha tarzda shakllangan.

Mustaqillikdan oldin, ijtimoiy pedagogika sohasida faqat umumiy pedagogik g‘oyalar rivojlangan bo‘lsa, keyinchalik, O‘zbekistonning mustaqillik yillarida bu soha yanada chuqurlashib, o‘ziga xos maqsadlar va vazifalar bilan boyidi. Ijtimoiy pedagogikaning O‘zbekistondagi rivojlanishi, asosan, mamlakatdagi ijtimoiy-siyosiy o‘zgarishlar, yangi ta‘lim tizimi, iqtisodiy islohotlar va yoshlar siyosati bilan

bog'liqdir. Shu sababli, ijtimoiy pedagogikaning shakllanishi va rivojlanishining tarixi, O'zbekistonda ta'lim tizimi va ijtimoiy hayotning o'zgarishlari bilan chambarchas bog'liq bo'lib, bu jarayonlar bir-birini boyitib, o'zaro aloqada bo'lgan. O'zbekistonda ijtimoiy pedagogikaning rivojlanish tarixi, ayniqsa, XXI asrning birinchi yillaridan boshlab, jamiyatdagi ijtimoiy muammolarga qarshi kurashish, yoshlarni tarbiyalash va ularni jamiyatda faol va mas'uliyatli shaxslar sifatida shakllantirishga qaratilgan ilmiy-amaliy izlanishlar bilan to'ldirildi. Shu bois, ushbu maqola O'zbekistondagi ijtimoiy pedagogikaning rivojlanishini, uning tarixiy va zamonaviy ahamiyatini tahlil qiladi hamda ijtimoiy pedagogikaning jamiyatdagi roli va uning kelajakdagi istiqbollarini o'rganadi.

O'zbekistonda ijtimoiy pedagogikaning dastlabki shakllanishi

O'zbekistonda ijtimoiy pedagogikaning asoslari qadimdan mavjud bo'lib, o'zgarishlar, ayniqsa, XIX asrning oxiri va XX asrning boshlarida kuchaygan. Bu davrda, asosan, ijtimoiy ta'lim va tarbiya masalalari ko'proq musulmon ta'limoti va xalq ma'rifati bilan bog'liq edi. O'zbek xalqining qadimiy tarbiya an'analari, jumladan, mehnat, ahloq, mas'uliyat kabi masalalar orqali odamni jamiyatga moslashtirishga urinishlar kuzatilgan.

Biroq, ijtimoiy pedagogikaning ilmiy asoslari, jahon miqyosidagi ilmiy-pedagogik ta'limotlar bilan tanishish, asosan, sovet davrida, XX asrning 20-30-yillarida shakllana boshladi. Bu davrda, O'zbekistonda pedagogik institutlar tashkil etilib, ilmiy izlanishlar davomida ijtimoiy pedagogika haqida dastlabki tushunchalar vujudga kela boshladi.

Sovet davrida ijtimoiy pedagogikaning rivojlanishi

Sovet Ittifoqi davrida, o'zbek pedagogikasi ham umumiy sovet ta'lim tizimiga qo'shildi. Bu davrda ta'limga davlat tomonidan katta e'tibor berilib, pedagogik ta'limning yangi yo'nalishlari ishlab chiqildi. Ijtimoiy pedagogika sohasida ilgari surilgan fikrlar, jamiyatdagi ijtimoiy-iqtisodiy tizimga mos keladigan, odamlarni kollektivga xizmat qilishga tayyorlaydigan pedagogik g'oyalar edi. Shuningdek, bolalar va o'smirlarning ijtimoiy muhitga moslashishlari, ularni tarbiyalash va ularni jamiyatga foydali shaxslar sifatida shakllantirishga oid ko'plab tadqiqotlar amalga

oshirildi. O'zbekistonda ijtimoiy pedagogika sohasidagi ilmiy ishlar rivojlanib borayotgan bir paytda, respublika o'quv dasturlariga ijtimoiy pedagogik tadqiqotlar va tajriba yondashuvlarini kiritish boshlandi. Ayni paytda, mamlakatda maxsus ijtimoiy pedagogika kafedralari tashkil etilib, ilmiy izlanishlar olib borildi.

Mustaqillik davrida ijtimoiy pedagogikaning rivojlanishi

O'zbekiston mustaqillikka erishganidan so'ng, ijtimoiy pedagogika sohasida ham sezilarli o'zgarishlar yuz berdi. Mustaqillik davrida davlat tomonidan ta'lim tizimiga jiddiy islohotlar kiritildi. Jamiyatning yangi ijtimoiy tuzilishi, yangi ijtimoiy muammolar va ehtiyojlar, ijtimoiy pedagogikaning yangi yo'nalishlarini rivojlantirishni taqozo etdi. Ijtimoiy ta'lim, oilaviy va bolalar tarbiyasi, jamiyatda muhtoj guruhlar bilan ishlash kabi masalalar ijtimoiy pedagogikaning ajralmas qismiga aylangan.

O'zbekistonda ijtimoiy pedagogikaga oid ilmiy tadqiqotlar va amaliy ishlanmalar zamonaviy talablarga mos tarzda shakllanib, davlat dasturlarida, ayniqsa, yoshlar siyosatida ijtimoiy pedagogikani faol qo'llash boshlab yuborildi. Mamlakatda yoshlar va ta'lim tizimining integratsiyasi, ijtimoiy xizmatlar ko'rsatish va ta'limning sifatini oshirishga qaratilgan maxsus dasturlar yaratildi.

Ijtimoiy pedagogikaning rivojlanishiga ta'sir ko'rsatuvchi omillar

Ijtimoiy pedagogikaning rivojlanishiga bir nechta omillar ta'sir ko'rsatgan. Ulardan eng muhimi jamiyatdagi ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlardir. Shuningdek, texnologik taraqqiyot, globalizatsiya, madaniy o'zgarishlar va ijtimoiy muammolar ijtimoiy pedagogikaning yangi yo'nalishlarini yaratishga sabab bo'ldi. O'zbekiston ta'lim tizimida ijtimoiy pedagogikani qo'llash, o'quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Shunday qilib, O'zbekistonda ijtimoiy pedagogikaning rivojlanish tarixi o'zining boy an'analari va sovet davridagi yondashuvlari bilan ajralib turadi. Mustaqillikdan so'nggi davrda esa, ijtimoiy pedagogikaning zamonaviy talablar asosida rivojlanishi davom etmoqda. Bu sohaning rivojlanishi ijtimoiy muammolarga yechim topish, ta'lim tizimini yaxshilash va shaxsiy sifatlarni rivojlantirishga xizmat

qiladi. O'zbekistonning o'ziga xos ijtimoiy pedagogik modeli, jamiyatning ehtiyojlariga mos keladigan, samarali va jadal rivojlanayotgan tizimdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Sulaymon Amirqulovich Xaydarov. (2024). O'quvchilarni tarbiyashda ijtimoiy fanlarni o'qitishni didaktik imkoniyatlari. SCIENCE AND EDUCATION SCIENTIFIC JOURNAL. 5.1.B.271-275.
2. Хайдаров, С. (2023). Педагогик faoliyatda o'qituvchi o'zida kompetentlik sifatlarini shakllantirishi. Цифровизация современного образования: проблема и решение, 1(1), 64–67.
3. Хайдаров, С. А. (2023). ТАРИХ ДАРСЛАРИДА САНЪАТ АСАРЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ УСУЛЛАРИ. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 3(1/2), 92-96.
4. Хайдаров С. (2024). Spiritual influence on child education in families. Web of Teachers: Inderscience Research. 2 (11). 203-205.
5. Хайдаров С. (2025). Оилаларда фарзанд тарбиясига рухий таъсир ўтказиш. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.
6. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33.
7. Xaydarov S.A. (2025). Ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish yo'llari. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 2(1). 91-94.
8. Xaydarov S.A. (2025). Yoshlarda vatanparvarlik hissini tarbiyalashda Boburnoma asariga ishlangan miniatyuralarning ahamiyati. Til va adabiyot.uz. 2.11-12.